

ادبیات اسماعیلیه

پدیدآورده (ها) : دفتری، فرهاد؛ اسفندیاری، شراره
ادبیات و زبانها :: بخارا :: فروردین و اردیبهشت 1384 - شماره 41
از 211 تا 214
آدرس ثابت : <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/278190>

دانلود شده توسط : رسول جعفریان
تاریخ دانلود : 07/11/1395

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

www.noormags.ir

- Ismaili Literature
- (A Bibliography of Sources and Studies)
- by Farhad Daftary
- I. B. Tauris Publishers LONDON. NEW YORK
- in association with The Institute of Ismaili Studies LONDON

۲۱۱

اخیراً کتاب «ادبیات اسماعیلیه» توسط انستیتو اسماعیلی در لندن منتشر شده است. برای معرفی این کتاب بخش‌هایی از مقدمه دکتر فرهاد دفتری را بر این کتاب می‌خوانید:

سه دهه قبل، زمانی که پژوهش خود را در زمینه تاریخ اسماعیلیه شروع کردم، جمع‌آوری و تدوین یک کتابشناسی از منابع و تحقیقات صورت گرفته در حوزه اسماعیلیه را در برنامه خود قرار دادم. در آن زمان انتشار کتابهایی در این حوزه از مطالعات اسلامی رشد چشمگیری کرده بود از سده ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ لویی ماسینیون (۱۹۶۲ - ۱۸۸۳) و عاصف ا. ا. فیض (۱۹۸۱ - ۱۸۹۹) اولین اقدام را برای ارزیابی تحقیقات جدید در مورد اسماعیلیه انجام دادند. رشد سریع تعداد کتابهای منتشر شده مرتبط با اسماعیلیه در نیمه قرن بیستم، در حقیقت پیشرفت چشمگیر مطالعات جدید در حوزه اسماعیلیه را در آن زمان منعکس می‌کند.

ابعاد این پیشرفت تا حد کمی اما براساس پایه‌های منظم در «نمایه اسلامیکوس» و ادامه آن در «فصلنامه نمایه اسلامیکوس» که توسط جیمز د. پیرسون (۱۹۹۷ - ۱۹۱۱) صورت گرفته و همچنین در یک کتاب سطحی و غیرانتقادی به نام «کتابشناسی اسماعیلی‌گرایی» که توسط نجیب تاج‌الدین در سال ۱۹۸۵، تألیف شده، ثبت و منعکس گردیده است.

پر واضح است که تحقیقات جدید در زمینه اسماعیلیه منحصرأ به خاطر مطالعه و ترمیم تعداد بیشماری از نسخه‌های خطی اسماعیلی است که به صورت خصوصی در هند، آسیای

● دکتر فرهاد دفتری (عکس از علی دهباشی)

مرکزی، سوریه، یمن و دیگر مناطق نگهداری شده‌اند. یک تحلیل تطبیقی از اثر ویلادیمیر ایوانف (۱۹۷۰ - ۱۸۸۶) به نام «راهنمایی به ادبیات اسماعیلی» در سال ۱۹۳۳ که تا حدی بر پایه‌های کتاب فهرست‌المجدو در عصر میانه و دومین ویرایش اصلاح شده آن، تألیف شده، همچنین ادبیات اسماعیلی؛ یک تحقیق کتابشناسی در سال ۱۹۶۳ به همراه کتاب‌شناسی بی‌نظیر ا. ک. پونوا از «ادبیات اسماعیلی» که در آن حدود ۱۳۰۰ عنوان را به بیش از ۲۰۰ نویسنده منسوب می‌کند، به راحتی رشد دانش و اطلاعات ما را از متون اسماعیلی و نسخه‌های ترمیم شده آن ترسیم می‌کند.

ممکن است ملاحظه شده باشد، کتابشناسی حاضر فقط به «منابع اولیه چاپ شده» (فصل ۳) که یا مربوط به اسماعیلیه است و یا توسط آنها نوشته شده، بعلاوه «پژوهش‌های رده دوم» (فصل ۴) مربوط می‌شود. این اثر همین طور آثار ایوانوف و پوناوالاکه غالباً به متون چاپ نشده ارجاع داده‌اند را مورد تقدیر قرار می‌دهد. مهمترین کار ارزشمندی که پروفیسور پوناوالا انجام داده شناسایی محل‌های نسخه‌های خطی مختلف مربوط به هر کدام از متون است.

اگر چه اندیشه و تاریخ دوره اسماعیلیه کانون‌های اصلی آن دوره را نشان می‌دهد اما دامنهٔ مباحث «پژوهش‌های رده دوم» در کتابشناسی حاضر، فقط به این مسائل محدود نمی‌شود. در اینجا، اجمالاً اسماعیلی‌گرایی طوری تعریف شده تا آنچه را که محققان به بیان دقیق‌تر «دوره

Ismaili Literature

A Bibliography of Sources and Studies

Farhad Daftary

I.B.Tauris Publishers

LONDON • NEW YORK

in association with

The Institute of Ismaili Studies

LONDON

۲۱۳

فاطمی» نامیده‌اند. را در بر بگیرد. مانند تاریخ سیاسی، مؤسسات، هنر، باستان‌شناسی دوره فاطمی، از دیگر مسائل مورد بحث این کتاب ذکر موضوعاتی بسیار مرتبط اما در عین حال حاشیه‌ای و حوزه‌های متنوع تحقیقاتی است. مخصوصاً ذکر اخوان الصفا و رسائل، یا اسناد کائیر و گنیزا و آثار دروزس که از ابتدا در زمان خلیفه اسماعیلی فاطمی «امام حکیم» (۱۰۲۱) از اسماعیلی‌ها جدا شد. در مورد بررسی آثار دروزس باید گفت، تأکید ویژه روی رساله‌ها و کتابهایی است که عمدتاً تاریخ اولیه این اجتماعات را در دوران فاطمی نشان می‌دهد، (اگرچه بدون اینکه نوشته‌های دروزس را که به آسانی هم در دسترس نیست، پوشش دهد)، به علاوه، پژوهش‌های اولیه خاورشناسانی که گاهی اوقات در زمان بررسی آثار دروزس، اسماعیلی‌ها را هم مورد مطالعه قرار داده‌اند، در حال حاضر پژوهش‌های دروزس، دوره موفقیت‌آمیزی را می‌گذرانند و این مسئله با تدوین ۴ کتابشناسی اخیر که توسط سامی اس. سواد (۱۹۹۸) و کلل فندی و زیا دابی شکرا (۲۰۰۱) تأیید می‌شود. منتخبی از آثار منتشر شده اخیر در مورد شیعیان امامی (در حالیکه به تاریخ اولیه و تعالیم امامان شیعه که توسط اسماعیلی‌ها به رسمیت شناخته شده می‌پردازد)، به علاوه، مهمترین آثار نسب‌شناسی و فرهنگ لغات سیره‌نویسی، از دیگر بخش‌های این کتاب به شمار می‌رود.

اقدام در جهت پوشش وسیع انتشارات به زبانهای عربی، فارسی، تاجیک (سیریلیک)

صورت گرفته است. به همین شکل، قسمت اعظم اشارات به زبان‌های اصلی اروپائی، مخصوصاً انگلیسی، فرانسوی، آلمانی، ایتالیایی، اسپانیایی و روسی به اضافه زبانهای دیگر مثل هلندی و لهستانی در این کتاب ضمیمه شده است. اما در مورد زبانهای اردو و ترکی زیاد مسلم و قطعی نیست. به جز چند استثناء، انتشار به زبانهای گجراتی و دیگر زبانهای هندی کنار گذاشته شده است، اگرچه منتخبی از ادبیات مذهبی خوجاس، «گیناس» با ترجمه انگلیسی در این اثر گنجانده شده است. انتشار آثار دوره اسماعیلیه به زبانهای آسیای جنوبی مستلزم یک کتابشناسی تعلیقی است. همچنین بیشتر آثار ادبی معروف و جنجالی که توسط گروه‌های مختلف اسماعیلی تهیه شده، بعلاوه تعداد بیشماری از «نامه‌های سرگشاده» و گزارش‌های قانونی از جریانات دادگاه در این اثر آورده نشده است. فصل ۴: تحقیقات، با وجود چند استثنا که به طور مجزا به آن پرداخته می‌شود، به ذکر کتاب‌ها، مقالات و مقالات دائرةالمعارفی در حوزه اسماعیلی‌ها، می‌پردازد. در نتیجه بخش‌هایی از این کتاب با موضوع اسماعیلیه به کتابهایی می‌پردازد که با داشتن یک مؤلف به دیگر مسائل اسلامی که تا حالا به آنها پرداخته نشده، اختصاص دارد. منتخبی از رساله‌های مرتبط با اسماعیلی‌ها در فصل ۵ بررسی شده است. روش ترجمه‌ای که در این کتاب برای نسخه‌های خطی عربی، فارسی، ترکی، اردو و به علاوه بعضی حروف سیریلیک استفاده شده، همان روشی است که در ویرایش دوم دائرةالمعارف اسلام با اصطلاحات معمول اقتباس شده.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

یادآوری و تذکر مجدد

از مشترکین ارجمند سال گذشته بخارا و علاقمندان جدید خواهشمند است از راه لطف، و به منظور پشتیبانی از مجله‌ای که به زبان فارسی، فرهنگ و تحقیقات ایرانشناسی اختصاص یافته است وجه اشتراک سالانه را پرداخت فرمایند.
مجله از درآمد اشتراک می‌پاید و امیدواریم دوستان به ماندگاری آن علاقه داشته باشند.